

BÜRO YÖNETİMİ ALANINDA MESLEK HASTALIKLARININ ÖNLENMESİNDE ERGONOMİNİN ÖNEMİ

İsmet ANIK BAYSAL¹, Gültekin BAYSAL²

ÖZET

Meslek hastalığı, genel anlamda bir işin yapılması sırasında mesleki etkenlerin doğurduğu, bu etkenlerin devamı halinde gittikçe gelişmesi nedeniyle belirli mesleklerde ve işlerde çalışanlarda görülen hastalıkları ifade etmektedir.

Ergonomi, endüstriyel işletmelerde, tarımsal işletmelerde, bürolarda, okullarda, bankalarda, hastanelerde, kısacası tüm çalışma yerlerinde, daha etkin, daha verimli, fizyolojik ve psikolojik açıdan daha sağlıklı çalışma ortamları yaratmak amacıyla uygulanmaktadır. Ergonomi Araştırma Derneği tarafından ergonomi, 'çalışanlarla işleri, araç gereçleri ve çevre arasındaki ilişkileri özellikle anatomik, fizyolojik ve psikolojik açıdan bu ilişkilerde ortaya çıkan problemlerle ilgili çalışmalar' olarak tanımlanmaktadır. Bu açıdan bakıldığında ergonomi, hangi kolda faaliyet gösterirse gösterebilir, işyerinde fizyolojik ve psikolojik kurallar oluşturabilmek ve bu kurallar çerçevesinde mesleki hastalıkların önüne geçilmesini sağlamaktır. Çalışma ortamları, iş güvenliğini eksiksiz olarak sağlayacak ve verimliliği en üst seviyeye çıkartacak şekilde şekillendirilmelidir³.

İşletmelerde yerleşim ergonomisi uygulanmasının öncelikli amacı işgücü verimliliğini arttırmak ve iş kazası riskini ortadan kaldırmaktır. Ergonomi ilkeleri ile bazı iş kazaları öngörülebilir ve ergonomik ilkelere göre düzenlenen çalışma ortamları ile bazı meslek hastalıklarının önüne geçilebilir. Bu sayede, her türlü riskten arındırılmış bir büro ortamında çalışanlar daha verimli ve daha güvenli bir şekilde çalışabilmekte ve işletme amaçları doğrultusunda üzerine düşen sorumlulukları en iyi şekilde yerine getirebilmektedirler. Bu açıdan bakıldığında, her türlü çalışma ortamında ergonomik koşullara uygun hareket etmenin önemi anlaşılmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, literatür çalışması ile büro yönetimi alanında karşılaşılan meslek hastalıklarının önlenmesinde ergonominin önemini ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: Ergonomi, Büro Yönetimi, Meslek Hastalığı.

THE IMPORTANCE OF ERGONOMIN IN THE PREVENTION OF OCCUPATIONAL DISEASES IN OFFICE OF OFFICE MANAGEMENT

ABSTRACT

Occupational diseases, occupational factors engendered during the performance of a business, in particular if the profession because of the increasing development of these factors and still refers to the disease seen in workers at work. Ergonomics is applied for creating more effective, more efficient, physiological and psychological aspects of a healthier working environment at industrial enterprises, agricultural enterprises, offices, schools, banks, hospitals, in short, in all work places. Ergonomics is defined by the Ergonomics Research Association, "workers's relationship with the jobs, tools, equipment and the environment, especially relationship between anatomical, physiological and psychological studies about emerging problems in these relations." In this respect, ergonomics, if you show which operates in the arm is to be able to create physiological and psychological rules in the workplace and the prevention of occupational diseases in these rules. Work environment should be shaped to ensure the complete safety⁴. The primary purpose of implementing settlement ergonomics in enterprises is to increase labor productivity and eliminate the risk of work accidents. Some of the work accidents can foresee with ergonomics principles and some occupational diseases can be prevented with a working environment that are arranged according to ergonomic principles. In this way, employees working in an environment that is free of all kinds of risks can work more efficiently and more securely and fulfill their responsibilities in the best way in the direction of business objectives. In this respect, the importance of complying with ergonomic principles at all kinds of work environment is understood.

The aim of this study is to demonstrate the importance of ergonomics in the prevention of occupational diseases encountered in the field of office management with the literature study.

Key Words: Ergonomics, Occupational Disease, office management.

¹ Öğretim Görevlisi, Adnan Menderes Üniversitesi, ismetbaysal@adu.edu.tr

² Öğretim Görevlisi, Adnan Menderes Üniversitesi, gultekin.baysal@adu.edu.tr

³ Tengilimoğlu ve Tutar, 2003, 157.

⁴ Tengilimoğlu ve Tutar, 2003, 157.

GİRİŞ

Tıbbi bakımdan bir meslekte ya da faaliyet sahasında sık görülen ve aynı şartlar altında deneysel olarak da meydana getirilebilen hastalıklar meslek hastalıkları şeklinde tanımlanabilir. Örneğin; bir akü imalathanesinde çalışan sigortalının maruz kaldığı kurşun zehirlenmesi ya da kömür madenlerinde çalışanların uğradıkları “pnömokonyoz hastalıkları” meslek hastalıklarıdır.

Ergonomi, Eski Yunanca’da ‘iş’ anlamına gelen ‘Ergo’ ve ‘Doğal Yasa ve Düzen’ anlamına gelen ‘Nomos’ kelimelerden türetilmiş ‘İş Yasası’ anlamına gelen bir kavramdır. Bu açıdan bakıldığında ergonomi, hangi kolda faaliyet gösterirse gösterebilir, işyerinde fizyolojik ve psikolojik kurallar oluşturabilmek ve bu kurallar çerçevesinde mesleki hastalıkların önüne geçilmesini sağlamaktır.

Yapılan araştırmalar sonucunda masa başında çalışanların %40’ında boyun ağrısı, %20’sinde sırt ağrısı, %29’unda bel ağrısı, %20’sinde ise bilek ve el ağrısı olduğu saptanmıştır⁵. Çalışma ortamları, iş güvenliğini eksiksiz olarak sağlayacak tarzda şekillendirilmelidir. İşletmelerin çalışma sistemlerinde (gerek işletme araçları, gerekse kullanılan araç – gereç ve materyaller) ve çalışma ortamında; gerekli kurallara, kullanma ve çalışma talimatlarına uyulduğu süreçte çalışanların sağlığı ve hayati tehlikesi açısından daha az risk taşıyacaktır. Bu kapsamda iş yerlerinde uyulan ve uygulanan iş güvenliği konusunda kanun ve yönetmeliklerin yanı sıra makine, tesis, cihaz vb. her türlü üretim araçlarıyla birlikte spor ve eğlence araçları da güvenliği esas alan normlara ve standartlara uygun olarak üretilmesi ve kullanılması sağlanmalıdır⁶.

İşletmelerde yerleşim ergonomisi uygulanmasının öncelikli amacı iş kazası riskini ortadan kaldırmak ve bu sayede işgücü verimliliğini en üst seviyeye çıkartabilmektir. Ergonomi ilkeleri uygulanarak bazı iş kazaları önenebilir ve ergonomik ilkelere göre düzenlenen çalışma ortamları ile bazı meslek hastalıkları önenebilir. Örneğin; bürolar iş güvenliği açısından oldukça güvenli çalışma yerleri olarak algılsa da dolapların, masaların, fotokopi makinesi, yazıcı gibi bazı büro makinelerinin ergonomik ilkelere uygun yerleştirilmemesi nedeniyle büro çalışanları da bazı meslek hastalıklarıyla karşı karşıya kalabilmektedir.

YÖNTEM

Bu çalışmanın amacı, literatür çalışması ile büro yönetimi alanında karşılaşılan meslek hastalıklarının önlenmesinde ergonominin önemini ortaya koymaktır. Bu amaçla büroların düzenlenmesinde ergonomi kavramının etkisi incelenecektir.

BULGULAR

Meslek Hastalığı Kavramı

Meslek hastalıkları, işyeri ortamında bulunan faktörlerin etkisi ile meydana gelen hastalıkların ortak adıdır. Dünya Sağlık Örgütü ve Uluslararası Çalışma Örgütü gibi uluslararası kaynaklarda meslek hastalıkları; zararlı bir etkenle bundan etkilenen insan vücudu arasında, çalışılan işe özgü bir neden-sonuç, etki-tepki ilişkisinin ortaya konabildiği hastalıklar grubu olarak tanımlanmaktadır.

İş kanununa göre meslek hastalığı, sigortalının çalıştığı veya yaptığı işin niteliğinden dolayı tekrarlanan bir sebeple veya işin yürütüm şartları yüzünden uğradığı geçici veya sürekli hastalık, bedensel veya ruhsal özrürlük halleridir.

İşle ilgili hastalıklar, ortaya çıkış nedeni karmaşık olan, oluşmasında ve gelişmesinde çalışma ortamı ve çalışma şeklinin diğer sebepler arasında önemli faktör olduğu hastalıklardır.

Bir hastalığın meslek hastalığı olarak kabul edilebilmesi için hastalık ve meslek arasında nedensellik bağının bulunması gerekmektedir. Meslek hastalıklarının tipleri ve sınıflandırılması nedensellik bağının kurulmasına ve hastalığın işin yürütüm şartlarından kaynaklı olup olmadığının anlaşılmasına yardımcı olması açısından önem taşımaktadır.

Meslek Hastalıklarının Sınıflandırılması

Sağlık işlemleri tüzüğüne göre meslek hastalıkları 5 grupta sınıflandırılmaktadır:

- **A GRUBU:** Kimyasal maddelerle olan meslek hastalıkları
- **B GRUBU:** Mesleksel deri hastalıkları
- **C GRUBU:** Mesleksel solunum sistemi hastalıkları
- **D GRUBU:** Mesleksel bulaşıcı hastalıklar
- **E GRUBU:** Fiziksel etkenlerle olan mesleksel hastalıklar
- (Sağlık İşlemleri Tüzüğü Md. 65)

Meslek Hastalıklarının Özellikleri

Meslek hastalığı önenebilir hastalıklardır.

⁵ Kayhan, Bumin, Uyanık, 1999: 104.

⁶ Tengilimoğlu ve Tutar, 2003, 157.

Tanılarının konulması için buna özgü bir örgütlenme ve düzenlemeler gereklidir.

Meslek hastalıkları, ancak bilinçli olarak ve yeterli bilgi ile arandıkları zaman bulunabilir.

Çoğu zaman hastanın yakınmaları alışıl gelmiş rutin rahatsızlıkların semptomları olarak değerlendirilip yanlış tanıları konulmaktadır.

Meslek hastalıklarının, diğer hastalıklardan farkı, kendilerine özgü tanı ve tarama yöntemlerinin olmasıdır.

Toksik maddelerin, bunların parçalanma ürünleri ve türlü metabolitlerini değerlendirecek düzeyde donanımlı laboratuvarlar kurulması gerekmektedir.

Ayrıca tanı işyerinde yapılacak inceleme ve ortam analizleriyle desteklenmelidir.

Bu hizmetlerin genel tedavi hizmeti içinde verilmesi çok güçtür. Meslek hastalığı tanısı konulabilmesi için, nesnel ve kesin ölçütlere gerek vardır.

ERGONOMİ KAVRAMI

İnsan ile insanın kullandığı donanım ve çalışma ortamı arasındaki ilişkileri bilimsel olarak inleyerek uygulama alanlarına aktaran disiplinler arası bir bilim dalıdır. 'İnsan Mühendisliği veya işbilim olarak da bilinen ergonomi, insan, makine ve işin birbirleriyle en iyi şekilde uyumlaştırılması amacıyla insan, makine ve işin bu özelliklerine uygun olarak tasarımılanması sağlar'⁷.

Ergonomi, insanların anatomik özelliklerini, antropometrik karakteristiklerini, fizyolojik kapasite ve toleranslarını göz önünde bulundurarak endüstriyel iş ortamındaki tüm faktörlerin etkisi ile oluşabilecek, organik ve psikososyal stresler karşısında, sistem verimliliğine insan-makine-çevre uyumunun temel yasaların ortaya koymaya çalışan, disiplinli araştırma ve geliştirme alanıdır⁸.

İnsanlar çalışma ortamında; soğuk, sıcak, yüksek ya da alçak basınç, rutubet gibi eşitli ortam stresleri ile karşı karşıya kalabilmektedir. Bu arada, endüstriyel gürültü, titreşimler, yetersiz ya da fazla ışık gibi çevresel faktörler de, insan sağlığını ve iş verimini etkilemektedir. Bütün bu sorunlar karşısında, insan-makine-çevre ilişkilerini inceleyerek, böyle bir ortamda insanların sağlıklı ve üretken bir şekilde çalışabilmesi için gerekli düzenlemeleri yapmak önem kazanmaktadır. Bu alanda yapılan çalışmalar, son yarım yüzyılda ergonomi alanının gelişimine neden olmaktadır⁹.

Ergonominin Amacı Ve Önemi

Çalışanlar işyeri ortamıyla etkileşim içindedir. Endüstrinin hızla gelişmesi bir yandan iş kazaları ve meslek hastalıklarına karşı, çalışanların korunması sorununu gündeme getirmiştir, diğer yandan da ergonomi kavramını ortaya çıkarmıştır. Çalışan bireylerin günün büyük bir kısmını işyerlerinde geçirdikleri dikkate alındığında, sağlıklarını olumsuz yönd etkileyen çeşitli faktörlerin ortadan kaldırılmasının gereği ve önemi belirginleşmektedir¹⁰.

Ergonominin amaçları dikkate alındığında beklenen sonuçlar ise beş başlık altında özetlenebilir:

- İşçi sağlığı ve iş güvenliğinin temini.
- Yorulmanın ve iş stresinin hafifletilmesi.
- İş kazalarını ve mesleki risklerin minimizasyonu.
- İş gücü kayıplarının önlenmesi.
- Verimliliğin ve kalitenin yükseltilmesi.

Bu açıdan bakıldığında ergonomi insan ile araç gereç ve fiziki ortam arasında uyum sağlamaya çalışırken diğer yandan da mesleki hastalıklar ve iş kazalarını önleme açısından da birtakım önlemler almaya çalışmaktadır denilebilmektedir.

MESLEK HASTALIKLARI VE ERGONOMİ

Meslek hastalıkları kişilerin yapmış oldukları iş sonucunda ortaya çıkan rahatsızlıklar, fizyolojik ve psikolojik değişiklikler, önlenemez sorunlar olarak tanımlanmaktadır.

Ergonomi ise kişilere iş ortamında fizyolojik ve psikolojik olarak daha rahat çalışma ortamı sağlamak ve kullanılan araç-gereç, makine, teçhizat ile uyum sağlamak adına ortaya çıkmış bir disiplindir.

Ergonomi ile meslek hastalıklarının önüne geçilme oranı geçilebilmekte, iş sağlığı ve güvenliği açısından uygun koşullar oluşturulabilmekte, yorgunluk ve stres gibi meslek hastalıklarına yol açabilecek faktörlerin etkisi azaltılabilmektedir.

Bu yüzden ergonomik koşullara uygun çalışma ortamları düzenlemek hem çalışan verimliliği açısından hem de iş sağlığı ve güvenliği açısından önem taşımaktadır.

⁷ Su, 2001:1.

⁸ Erkan, 2003:17.

⁹ Erkan, 2003:16.

¹⁰ Demirdiler ve Üçdoğru,1995:605.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışma ortamları, iş güvenliğini eksiksiz olarak sağlayacak tarzda ve ergonomik koşullara uygun olarak şekillendirilmelidir.

İşletmelerin çalışma sistemlerinde (gerek işletme araçları, gerekse kullanılan araç – gereç ve materyaller) ve çalışma ortamında; gerekli kurallara, kullanma ve çalışma talimatlarına uyulduğu sürece çalışanların sağlığı ve hayati tehlikesi açısından daha az risk taşıyacaktır. Bu kapsamda iş yerlerinde uyulan ve uygulanan iş güvenliği konusunda kanun ve yönetmeliklerin yanı sıra makine, tesis, cihaz vb. her türlü üretim araçlarıyla birlikte spor ve eğlence araçları da güvenliği esas alan normlara ve standartlara uygun olarak üretilmesi ve kullanılması sağlanmalıdır.

İşletmelerde yerleşim ergonomisi uygulanmasının öncelikli amacı iş kazası riskini ortadan kaldırmaktır. Ergonomi ilkeleri ile bazı iş kazaları öngörülebilir ve ergonomik ilkelere göre düzenlenen çalışma ortamları ile bazı meslek hastalıklarının önüne geçilebilir. Örneğin; bürolar iş güvenliği açısından oldukça güvenli çalışma yerleri olarak algılsa da dolapların, masaların, fotokopi makinesi, yazıcı gibi bazı büro makinelerinin ergonomik ilkelere uygun yerleştirilmemesi nedeniyle büro çalışanları da bazı meslek hastalıklarıyla karşı karşıya kalabilmektedir. Bu açıdan bakıldığında, her türlü çalışma ortamında ergonomik koşullara uygun hareket etmenin önemi anlaşılmaktadır.

Ergonomik koşullara uygun hareket edildiği sürece iş kazaları oranlarında azalma görülecektir ve iş güvenliği konusundaki önlemler alınabilecektir.

Yapılan literatür taraması sonucunda da görülmüştür ki ergonomi ilkelerine uygun iş ortamları oluşturmak ve bu ilkelere uyulması konusunda gerek işverenler gerekse çalışanların gerekli hassasiyeti göstermesi sonucunda meslek hastalıklarının önüne geçilebilecektir.

KAYNAKÇA

ÇASGEM, (2013), Meslek Hastalıkları, Ankara.

Demirdiler, S. ve Üçdoğruk, Ş. (1995). *İş Kazaları Ve Ergonomi*. İstanbul: Milli Prodüktivite Yayınları.

Tengilimoğlu, D. ve Tutar, H. (2003). *Çağdaş Büro Yönetimi*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Tengilimoğlu, D. ve Tutar, H. (2009). *Çağdaş Büro Yönetimi*. Ankara: Seçkin Yayınları.

Erkan, N. (1997). *Ergonomi*. Ankara: M.P.M Yayınları.

Kıraç, Y. (2005). Büro Yönetiminde Ergonomi Ve Ergonominin Verimliliğe Etkisi: Ankara Emniyet Müdürlüğü'nde Bir Uygulama, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Su, A.B. (2001). *Ergonomi*. Ankara: Atılım Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Yayınları.